

ความหมายและองค์ประกอบของการวิจัยทางวิชาการ

พรรณิ บัวเล็ก

1. ความหมายของคำว่าวิจัยทางวิชาการ

ข้าพเจ้าเคยถามอาจารย์ชาวญี่ปุ่นท่านหนึ่งว่าที่ญี่ปุ่นสอนงานวิจัยอย่างไร? เขาตอบว่า ก่อนอื่นให้นักศึกษาอธิบายให้ได้ว่าเรื่องที่เขาจะทำนั้นมีใครศึกษาไว้บ้างแล้ว แล้วอธิบายไม่เหมือนคนอื่นอย่างไร และงานวิจัยของเขามีข้อดีคืออะไร เรื่องเหล่านี้ถือว่าเป็น basic ที่นักศึกษาจะต้องอธิบายให้ได้ คำอธิบายของอาจารย์ท่านนี้ดูเหมือนเป็นการอธิบายวิธีการวิจัยหรือการเขียนงานวิชาการอย่างง่าย ๆ แต่ทำได้ยากมากในการปฏิบัติ

อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้อธิบายการวิจัยว่าต่างจากการอ่านหนังสือ ต่างจากการศึกษาธรรมดาๆ การศึกษาเป็นกระบวนการซึมซับ การวิจัยเป็นการปฏิบัติการ เป็นการเข้ากระทำการ เป็นการซุกค้น เราเป็นฝ่ายรุกไม่ใช่ฝ่ายรับแบบการอ่านหนังสือ เราเข้าไปแสวงหาสิ่งที่เราสนใจจริงๆ ค้นหาลึกลงไปด้วยตัวเอง ไม่ใช่คอยซึมซับ รอรับความรู้ ในการวิจัยตัวเราและความตั้งใจของเราจึงมีส่วนมากในกระบวนการวิจัย ต้องการความตั้งใจจริงและเจตจำนงมากกว่าการศึกษาธรรมดาๆ ความแตกต่างอีกประการหนึ่งระหว่างการวิจัยกับการศึกษาธรรมดาๆ คือเป็นการค้นหาความรู้ใหม่ เราตั้งโจทย์วิจัยขึ้น เพราะยังไม่มีองค์ความรู้เรื่องนั้นในโลก นักวิจัยจึงเป็นเสมือนนักสำรวจดินแดนใหม่ ต้องเตรียมพร้อมที่จะพบอะไรๆที่เราไม่คาดคิดมาก่อน การลงไปทำงานในเรื่องใหม่ย่อมเป็นเรื่องที่ยาก นักวิจัยย่อมพบสิ่งที่เขาอธิบายไม่ได้ ไม่เข้าใจ ไม่เคยชิน ทำให้เกิดความผิดหวัง และทำให้ท้อถอยได้ง่าย แต่ขณะเดียวกันหากเขามีความมุ่งมั่นและพากเพียร และสามารถหาคำตอบได้ เขาก็จะมีความภูมิใจและขุ่มใจมากกว่าที่ได้มีส่วนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่ชุมชน ให้แก่ท้องถิ่น และให้แก่ประเทศชาติ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช อดีตผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า การวิจัย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา *แนวทางและวิธีวิจัยสังคมไทย* , 2548:64-65)

อาจารย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึงการวิจัยว่าอาจถูกพอมดหมอผีในทางวิชาการทำให้กลายเป็นรูปแบบที่ซึ่งขัง นับตั้งแต่การตั้งสมมติฐานการวิจัยไปจนถึงการเขียนรายงาน กลายเป็นพิธีกรรมที่ระเอียดซับซ้อน แต่หัวใจจริงๆของการวิจัยคือกระบวนการสร้างความรู้ใหม่นั้นเอง ในกระบวนการนี้ประกอบด้วยภาระกระทำซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตของผู้คนคือการตั้งคำถามใหม่ ตั้งคำถามกับคำถามเดิม ตอบคำถามเดิมใหม่ ตอบคำถามใหม่ ตอบคำถามที่เกิดจากตั้งคำถามใหม่กับคำถามเดิม ฯลฯ จนในที่สุดก็สร้างความรู้ใหม่ขึ้นมา ความรู้ใหม่ก็ไม่ใช่อะไรที่ลึกลับสูงส่งเกินกว่าที่คนทั่วไปทำอยู่ในชีวิตปกติอยู่แล้ว บางครั้งอาจเป็นข้อมูลใหม่ บางครั้งเป็นการมองความสัมพันธ์ของข้อมูลเก่าอย่างใหม่ บางครั้งเป็นโลกทัศน์ใหม่ และบางครั้งก็เป็นการผสมผสานกันของทั้งหมดเหล่านี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ *ประชาคมวิจัย ฉบับที่ 55 เดือน พฤษภาคม-มิถุนายน* ,2547: 37)

อาจารย์นิธิ กล่าวถึงเนื้อหาว่าแก่นแท้ของวิชาสังคมศาสตร์ก็คือ การสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพื่อหาหลักเกณฑ์สำหรับอธิบายกิจกรรมทางสังคมมนุษย์และหรือคาดเดาผลของกิจกรรมทางสังคม

นั้นๆ พฤติกรรมของมนุษย์นั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีตในฐานะเอกบุคล และในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้ก็ต้องเข้าใจประสบการณ์ของเขาอย่างแท้จริง ทั้งในฐานะที่เป็นเอกบุคลและในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537 :83)

ส่วนในเรื่องของวิธีการทางประวัติศาสตร์มีหลักใหญ่อยู่สองประการ คือ **การวิพากษ์หลักฐาน** และ**การสร้างแนววิเคราะห์** การวิพากษ์หลักฐานก็การวัดความน่าเชื่อถือของหลักฐานด้วยวิธีการวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ ส่วนแนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ มีหลักอยู่สองประการ การมองเหตุการณ์ สถาบัน หรือการเคลื่อนไหวใดๆในฐานะที่เป็นขบวนการ กล่าวคือ มีจุดเริ่มต้น และคลี่คลายมาเป็นลำดับอย่างไร หลักการแรกคือการเจาะลึกลงไปยังปัจจัยบางอย่างเป็นพิเศษ หลักการที่สอง คือความพยายามสัมพันธ์ปัจจัยต่างๆที่หลากหลายเข้าหากันเพื่ออธิบายสิ่งที่ศึกษานั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537 : 83-84)

Babbie, Earl นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงการวิจัยทางสังคมว่าเป็นการเฝ้าสังเกตถึงชีวิตทางสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหาและทำความเข้าใจในแบบแผนต่างๆจากสิ่งที่สังเกต ซึ่งจะเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับบุคคลและสร้างโครงสร้างของปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น นักสังคมศาสตร์ต้องการที่จะเปิดเผยธรรมชาติในความสัมพันธ์ของมนุษย์ เช่นเดียวกับนักชีววิทยาที่ต้องการรู้วิวัฒนาการต่างๆของร่างกาย หรือนักดาราศาสตร์ที่ต้องการรู้การเคลื่อนที่ของวัตถุต่างๆที่อยู่เหนือโลก ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ของมนุษย์มักจะสังเกตว่าอะไรเกิดขึ้นรอบๆตัวเขาและพยายามทำความเข้าใจมัน การสังเกตและการอธิบายของพวกเขา มักจะพลา่มาด้วยความรู้สึกต่างๆ ด้วยความคิดที่ผิดและความเชื่อที่ได้รับการเรียนรู้มา รวมทั้งโดยการเฝ้าสังเกตอย่างไม่เป็นทางการและผิดพลาด สิ่งเหล่านี้จะตรงกันข้ามกับนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่จะทำการสังเกตอย่างตั้งใจและสุขุมรอบคอบซึ่งมักจะกระทำเป็นกลุ่ม ดังนั้นผลการสังเกตที่ได้รับคือการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างระมัดระวัง มันสามารถกล่าวได้ว่าการวิจัยทางสังคมศาสตร์คือการรวม (organize) ระหว่างกิจกรรม 2 อย่างเข้าด้วยกัน คือการวัด (measurement) และการตีความหมาย (interpretation) การวัดก็คือรูปแบบพิเศษอย่างหนึ่งของการสังเกตและการตีความหมายก็คือตรรกะในการพยายามเข้าใจในเรื่องต่างๆ (Babbie, Earl **The Practice of Social Research** Sixth Edition ,1991:2-3)

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณภาพของงานวิจัยที่กำหนดจากสภาวิจัยแห่งชาติตามระเบียบการพิจารณาผลงานที่สมควรได้รางวัลปี พ.ศ.2542 มีดังนี้

1. เป็นการคิดค้นใหม่ มีความคิดริเริ่ม หรือเพิ่มองค์ความรู้ด้านวิชาการให้มากขึ้นอย่างชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการหรือสังคมส่วนรวม มีศักยภาพ หรือนำไปใช้ประโยชน์ได้ผลดี
2. ก่อให้เกิดทฤษฎีหรือแนวคิดใหม่ๆ หรือห้กลางทฤษฎีเดิม หรือแก้ไขทฤษฎีเดิมในสาระสำคัญ
3. สร้างระเบียบวิธีวิจัย หรือเครื่องมือวิจัยใหม่ หรือห้กลางระเบียบวิธีวิจัยเดิม หรือแก้ไขระเบียบวิธีวิจัยเดิมในสาระสำคัญ
4. ค้นพบกระบวนการวิธี หรือกรรมวิธีของการผลิต การประดิษฐ์ การบริหาร การบริการต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อสาขาวิชา หรือการผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ หรือปรับปรุงแก้ไขกระบวนการวิธี หรือกรรมวิธีเดิมอย่างสำคัญ (ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการให้รางวัลผลงานวิจัย พ.ศ.2542)

สรุปแล้วในความหมายของการวิจัยนั้นเป็นการหาความรู้ใหม่ ที่ต่อยอดจากความรู้เดิมไม่ว่าจะ เรื่องขององค์ความรู้ หรือระเบียบวิธีวิจัยก็ตาม ข้อสรุปนี้ได้มีการโต้แย้งในปัจจุบันว่า การให้ความเช่นนี้ทำให้การทำวิจัยผูกขาดอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัย และผู้ที่จะทำวิจัยได้ก็ต้องเป็นนักศึกษาปริญญาโท ปริญญาเอกเท่านั้น ชาวบ้านประชาชนที่อยากรู้เรื่องบางเรื่องหรือของเขาเองทำวิจัยได้หรือไม่ การวิจัยนั้นสามารถทำได้ในชนทุกกลุ่ม ผลงานการคิดค้นเชิงนวัตกรรมจำนวนมากเกิดจากชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติใกล้ชิดกับปัญหา ชาวบ้านวิจัยทดสอบและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาในชีวิตจริง

2. กระบวนทัศน์หรือฐานคิดในการวิจัย (paradigm for the research)และวิธีการวิจัย (research methology)

กระบวนทัศน์การวิจัย คือ แนวทางการหาความรู้ในการวิจัย กระบวนทัศน์เป็นตัวกำหนดความคิดของบุคคลในการกำหนดปัญหาและวิธีที่ใช้ในการทำวิจัย กระบวนทัศน์ในทางสังคมศาสตร์มี 2 กระบวนทัศน์ด้วยกันคือ ปฏิฐานนิยม (Positivism) และปรากฏการณ์นิยม(Phenomenology)

ปฏิฐานนิยม(Positivism) เป็นการแสวงหาความจริงทางวิทยาศาสตร์กายภาพ กระบวนทัศน์นี้เชื่อว่าความจริงมีอยู่แล้วในธรรมชาติ ที่เน้นการหาความจริงเชิงสาเหตุ ที่ต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง 5 เป็นสิ่งที่จริงและยอมรับได้ สามารถเจนนับและวัดได้ด้วยตัวเลข ใช้คณิตศาสตร์เป็นภาษาในการวิเคราะห์ ภารกิจหลักของการวิจัย คือการหาความสัมพันธ์และหาค่าอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าว ใช้กับการศึกษาเชิงปริมาณ

ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นกระบวนทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ค่านิยม อุดมการณ์ วัฒนธรรม การวิจัยจะใช้การตีความหมาย การศึกษา เริ่มต้นจากปรากฏการณ์เฉพาะที่นักวิจัยสนใจ ดังนั้นผลของการวิจัยจึงไม่สามารถนำไปอธิบายเป็นสิ่งที่ทั่วไปได้ ซึ่งจะใช้ในการศึกษา เชิงคุณภาพ

นิตา ชูโต (นิตา ชูโต ,2548 : 5-6)ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของการมองความจริงและวิธีการปฏิบัติของกระบวนทัศน์ทั้ง 2 นี้มี 6 ประการด้วยกัน คือ

1. **ธรรมชาติกับความจริง** การวิจัยแนวปฏิฐานนิยมเชื่อว่า ความจริงเป็นหนึ่งเดียวมีตัวตนจับต้องได้สามารถแยกออกศึกษา เป็นตัวแปรเหตุและผล ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เกี่ยวข้องกันภายใต้สภาพการศึกษาแต่กลุ่มปรากฏการณ์นิยม เชื่อว่า ความจริงมีหลายระดับ และส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นและมีตัวตนในความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ดังนั้นวิธีการศึกษา จึงต้องดูภาพรวมที่ผสมผสานกันทั้งหมด วิธีการศึกษาความจริงระดับต่างๆ จึงต้องใช้หลายวิธีการจึงได้รับความจริงทั้งหมดได้ ดังนั้นวิธีการศึกษาแบบปฏิฐานนิยมหรือวิธีการวิจัยเชิงสาเหตุและการทดลอง จึงเหมาะสมกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตีความหมายพฤติกรรมมนุษย์ในวิชาสังคมศาสตร์ วิธีการศึกษาแบบเชิงปรากฏการณ์นิยมจึงเหมาะสมในภาพรวมที่เป็นความจริงทางสังคม

2. **ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับสิ่งที่ศึกษา** ซึ่งมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การศึกษาแบบปฏิฐานนิยม พยายามป้องกันหรือแยกผู้ศึกษาและสิ่งที่ศึกษาออกจากกัน เพื่อจัดอิทธิพลดังกล่าว ซึ่งกระทำได้ยากเมื่อศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ การวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยมแนะนำให้ใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นโอกาส

ในการปรับวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและการตีความของผู้ศึกษาจนกระทั่งเกิดเข้าใจสิ่งที่ศึกษาอย่างกระจ่างชัด

3. การอธิบายเกี่ยวกับความจริง วิธีการปฏิฐานนิยมเป็นการ “จับสภาพ ความจริง” โดยไม่เกี่ยวข้องกับบริบท เรื่องอื่นๆ ที่ปลีกย่อยไม่สามารถสรุปอ้างอิงได้ก็จะตัดทิ้งไป ในขณะที่การวิจัยปรากฏการณ์นิยมจะค่อยๆ พัฒนาเกี่ยวกับภาพของความจริงในระดับต่างๆ ขึ้นมา ตั้งแต่หน่วยย่อยๆ โดยการสร้างสมมติฐานชั่วคราวย่อยๆ เชื่อมโยงจากบริบท จนสภาพ “ความจริง” ปรากฏ ดังนั้นจึงไม่สามารถจะนำไปสรุปอ้างอิงถึงความจริงในบริบทที่แตกต่างกันได้ เพียงแต่สร้างให้เกิดความเชื่อมโยง เกิดความเข้าใจในบริบทที่ใกล้เคียงกันเท่านั้น

4. เกี่ยวกับสาเหตุ กลุ่มวิจัยเชิงปฏิฐานนิยมมุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเป็นประเด็นสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นทุกอย่างจะต้องมาจากเหตุซึ่งสามารถบ่งบอกได้รูปแบบที่สำคัญคือการทดลอง กลุ่มวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยมเชื่อว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความซับซ้อนโยงใยซึ่งกันและกัน จนบางครั้งไม่สามารถแยกแยะได้ง่ายๆ ว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผลได้ จึงไม่เสียเวลาแยกเหตุและผลออกจากกันในการศึกษา สิ่งที่สามารถกระทำได้คือพยายามสร้างรูปแบบของความคิด ที่อาจมีอิทธิพลซึ่งกันและกันและใช้วิธีอธิบายแบบชักจูงให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ มากกว่าจะแสดงความเป็นเหตุ และเป็นผล ยืนยันอย่างจริงจัง

5. เกี่ยวกับค่านิยม กลุ่มปฏิฐานนิยมเชื่อว่าวิธีการวิจัยเชิงสาเหตุที่ใช้เป็นวิธีการปราศจากอคติ ค่านิยม มีความเป็นปรนัยสูง กลุ่มวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยมยังเชื่อว่าทุกวิถีล้วนแล้วแต่แปดเปื้อนด้วยคติ ค่านิยมและมีความเป็นอัตนัยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม เช่นวิธีการเลือกปัญหาที่ทำการวิจัย การใช้ทฤษฎีและข้อตกลงพื้นฐานของทฤษฎีดังกล่าว การเลือกใช้เครื่องมือวิจัยตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายของผลการวิจัย ฯลฯ

นิตา ชูโต (นิตา ชูโต , 2548 : 7-8) เมื่อมีหลักการมองความจริงและวิธีการอธิบายที่แตกต่างกันแล้ว วิธีการและแบบอย่างการปฏิบัติ (STYLE) ของทั้งสองแนวคิดจึงแตกต่างกัน 6 ประการคือ

1. กลุ่มวิจัยปฏิฐานนิยมหรือกลุ่มสาเหตุนิยม นิยมใช้วิธีการเชิงปริมาณ (QUANTITATIVE METHODS) มากกว่า เพราะใช้ความชัดเจน เป็นตัวเลขและใช้วิธีการปฏิบัติจัดทำข้อมูลด้วยรูปแบบทางคณิตศาสตร์ ในขณะที่การวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยม นิยมใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE METHODS) เพราะวิธีการนี้ให้ความครอบคลุมรอบด้านและเหมาะสมกับมนุษย์ซึ่งเป็นผู้เก็บข้อมูล เพราะมนุษย์เราปรับความคิดได้ความแตกต่างของสองวิธีการนี้สร้างความเข้าใจผิดคิดว่าวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แยกขั้วออกจากกันเด็ดขาดเป็นสองวิธีวิจัยหรือวิธีหนึ่งดีกว่าอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วข้อมูลของทั้งสองวิธีอยู่คนละขั้วของเส้นทแยงมุมเดียวกันกล่าวคือ กลุ่มวิจัยเชิงสาเหตุมักนิยมใช้วิธีการทางเชิงปริมาณ ในขณะที่กลุ่มวิจัยทางธรรมชาติก็จะนิยมใช้วิธีการทางคุณภาพเท่านั้นเอง

2. ที่มาของทฤษฎี กลุ่มนักวิจัยปฏิฐานนิยมอ้างอิงใช้ทฤษฎีที่เคยรู้มาก่อนๆ เป็นกรอบเพื่อเป็นเครื่องนำทางของการวิจัย ในขณะที่กลุ่มทางปรากฏการณ์นิยมเชื่อว่าการใช้ทฤษฎีเป็นกรอบจะทำให้เกิดอคติในการทำวิจัย (เชื่ออะไรแล้วก็จะเห็นสิ่งนั้น !!) ดังนั้นกลุ่มนี้จึงไม่ต้องใช้ทฤษฎีนำทางการวิจัยมาก่อน

แต่จะดูจากสภาพความจริงและหลังจากเก็บข้อมูลไปชั่วระยะหนึ่ง ก็เห็นทฤษฎีก่อตัวขึ้นจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม (GROUNDED THEORY)

3. ประเภทความรู้ที่ใช้ กลุ่มนักวิจัยปฏิฐานนิยม จะใช้ความรู้ในกรอบของรูปแบบภาษาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่อ้างอิงไว้ก่อนในเชิงของคำถาม และสมมุติฐานในทฤษฎีที่อ้างเท่านั้น ในขณะที่การวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยมซึ่งใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือ จะใช้ภาษาสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ในกระบวนการที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ใช้การหยั่งรู้ ความเข้าใจของผู้วิจัย และวิธีการต่างๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าจะเกิดความรู้ได้อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าทั้งสองแนวทางให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาที่ทำวิจัย แต่วิธีการและรูปแบบจะแสดงออกต่างกัน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงสาเหตุจะนิยมใช้เครื่องมือที่ไม่ใช้มนุษย์ในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะดูว่ามีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายและเป็นระบบ ในขณะที่การวิจัยเชิงธรรมชาตินิยมใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย เพราะมนุษย์มีสติปัญญาความคิด มีความเข้าใจปรับเปลี่ยนและตอบสนองสภาพการณ์ต่างๆ ได้ มีความสามารถมองเห็นมุมมองต่างๆ รู้จักกระตุ้น รู้จักตรวจสอบข้อมูล ฯลฯ อันจะก่อให้เกิดความรู้ได้ด้วยตัวเอง

5. การออกแบบการวิจัย กลุ่มนักวิจัยเชิงสาเหตุจะต้องออกแบบ วางแผน แนวทางการวิจัยไว้ก่อนล่วงหน้ารวมทั้งสร้างผัง วางแผนตารางต่างๆ ไว้ให้เรียบร้อยว่าจะเสนอผลอย่างไร แต่นักวิจัยเชิงธรรมชาติจะใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการเข้าไปในสนามวิจัยก่อนโดยไม่มีทฤษฎี สมมุติฐานไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าไปในสนามชั่วระยะเวลาหนึ่งแนวทางการวิจัยก็จะเกิดขึ้น ปัญหาจะเริ่มคลี่คลาย ก่อตัวชัดเจนยิ่งขึ้น และวิธีการต่างๆ ก็เกิดตามติดต่อกันมา แน่แน่นอนที่นักวิจัยเชิงธรรมชาติจะมีความรู้และได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสภาพในสนามวิจัยมาก่อนต่างๆ มากมาย แต่เขาก็จะไม่ยอมปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นมาถ่วงขวาง แนวทางการวิจัยตามสภาพที่เขาเห็นจริง เขาจะใช้วิจารณญาณของตนเองตัดสินใจซึ่งก็เหมือนๆ กับนักวิจัยเชิงสาเหตุ แม้ว่าจะมีกรอบแนวทางอย่างชัดเจนแล้วก็ตามก็ต้องเปิดแนวคิดและทางเลือกต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้รับกับสภาพและผลของข้อมูลที่อาจเกิดขึ้นได้ต่างๆ นานา

6. สถานที่วิจัย ในขณะที่กลุ่มวิจัยเชิงสาเหตุ มักจะดำเนินการศึกษาวิจัยในสภาพการทดลอง เพราะต้องการควบคุมสถานการณ์หรือตัวแปรบางตัว นักวิจัยเชิงธรรมชาติจะทำวิจัยในสภาพปกติธรรมชาติ (ซึ่งทำให้เกิดข้อผิดพลาดวิธีดังกล่าว) เพราะสภาพธรรมชาติที่เป็นจริงนี่แหละ ที่จะทำให้เกิดการค้นพบเกิดขึ้นได้จากของจริง และก็อาจจะอ้างไปสู่สภาพปกติอื่นๆ ที่มีสภาพธรรมชาติคล้ายคลึงกัน ในขณะที่วิจัยในห้องทดลองจะมีข้อจำกัดกว่าในการอ้างอิงได้เฉพาะสภาพการทดลอง

เราสามารถสรุปประเด็นความแตกต่างระหว่างกระบวนทัศน์ทั้งสองแนวคิดได้ ดังนี้
 ตารางที่ 1 ความแตกต่างระหว่างกระบวนทัศน์ทางปฏิฐานนิยมและปรากฏการณ์นิยม

	กระบวนทัศน์ทางปฏิฐานนิยม	กระบวนทัศน์ทางปรากฏการณ์นิยม
ความเชื่อพื้นฐาน	<ul style="list-style-type: none"> - ความจริงเป็นโลกภายนอกและวัดได้ด้วยวัตถุวิสัย (OBJECTIVE) - ผู้วิจัยเป็นอิสระแยกกับสิ่งที่ถูกวิจัย - ความจริงเป็นเรื่องปราศจากค่านิยม 	<ul style="list-style-type: none"> - ความจริงทางสังคมสร้างขึ้นในความคิดของมนุษย์และเป็นอัตวิสัย (SUBJECTIVE) - ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ถูกวิจัย - ความจริงอยู่บนพื้นฐานความเชื่อความสนใจของมนุษย์
นักวิจัยควรจะ	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งประเด็นในสิ่งที่มีหลักฐานความจริง (FACT) - มองในพื้นที่ของเหตุและผล - จับแยกสภาพความจริงให้เล็กพอเหมาะกับการศึกษา - สร้างสมมุติฐานและทดสอบ - ใช้วิธีการเชิงปริมาณ - สร้างนิยมปฏิบัติการใช้วัดได้ - ใช้กรอบทฤษฎีก่อนๆ นำ - ใช้กลุ่มตัวอย่างมาก - สถานที่ทำวิจัยใช้ห้องทดลอง 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งประเด็นของความหมาย (MEANING) - พยายามเข้าใจว่าจะอะไรเกิดขึ้น - มองภาพรวมทั้งสถานการณ์ - ค่อยๆ พัฒนาความคิดข้อสรุปจากข้อมูลรูปธรรม - ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ - ใช้วิธีการหลายๆ วิธีเพื่อสร้างแนวคิด - นานาประการเกี่ยวกับปรากฏการณ์ - ไม่ใช่กรอบทฤษฎีนำศึกษาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ - กลุ่มตัวอย่างน้อยแต่เจาะลึก - ทำในสภาพธรรมชาติ
ความเชื่อถือได้	<p><u>ความตรง (VALIDITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เครื่องมือที่ใช้วัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ <p>ความเที่ยง</p> <p><u>(RELIABILITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - การวัดให้ผลตรงกันทุกครั้งหรือไม่ (โดยที่ไม่มีเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ถูกวัด) <p>การสรุปผลอ้างอิง</p> <p><u>(GENERALIASBILITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - โอกาสของรูปแบบที่ถูกสังเกตในกลุ่มตัวอย่างสามารถนำไปใช้อ้างกับประชากรทั้งหมดมากน้อยเท่าใด 	<p><u>ความเชื่อถือได้ (CREDIBILITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงและมีความรู้ ความเข้าใจในความหมายต่างๆ ของ ผู้ให้ข้อมูล <p>การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นๆ</p> <p><u>(DEPENDABILITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตสิ่งเดียวกัน โดยนักวิจัยหลายคน หลายโอกาส ว่าสอดคล้องกันเพียงใด <p>การถ่ายโอนผลการวิจัย</p> <p><u>(TRANSFERABILITY)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความคิดและทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากสถานการณ์ หนึ่งๆ สามารถจะนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นเพียงใด

ที่มา :นิตา ชูโต “การวิจัยเชิงคุณภาพ” เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเฉพาะทาง วันที่ 19-21 ตุลาคม 2548 สถาบันราชภัฏสวนดุสิต 2548 : 10-11.

วิธีการวิจัยมี 2 แบบ คือ อุปนัย (induction) และนिरนัย (deduction)

วิธีการแบบอุปนัย (induction) คือการสร้างข้อสรุปทางทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์บางอย่างจากข้อมูลหรือปรากฏการณ์ย่อย จำนวนหนึ่ง ได้แก่ แมวสีดำมีหนวด แมวสีน้ำตาลมีหนวด แมวสีขาวมีหนวด ฯลฯ ดังนั้นแมวทุกตัวมีหนวด ความผิดพลาดของวิธีการนี้คือ ถ้ากลุ่มข้อมูลน้อยเกินไป ข้อสรุปอาจเชื่อถือไม่ได้ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างถ้าคัดเลือกไม่ได้ หรือมีอคติ(bias) ข้อสรุปก็ผิดพลาดได้ การคัดเลือกแต่กลุ่มตัวอย่างที่ดี ไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่เสียก็ได้ข้อสรุปที่ผิดพลาดได้ ข้อสรุปหรือทฤษฎีไม่มีอะไรสมบูรณ์ และไม่มีความจริงที่สมบูรณ์เสมอไป(absolute truth)มีแต่ความจริงสัมพัทธ์ (relative truth) นอกจากนี้ในการรวบรวมข้อมูลหรือการศึกษาปรากฏการณ์ย่อยเพื่อสรุปเป็นทฤษฎีก็ไม่สามารถทำได้ครบถ้วน ความผิดพลาดในข้อสรุปและจำเป็นต้องมีการแก้ไข ทฤษฎีของประเทศหนึ่งอาจใช้อีกประเทศหนึ่งไม่ได้ เพราะสังคมวัฒนธรรมต่างกัน ดังนั้นทฤษฎีจึงต้องมีการพัฒนาตลอดเวลา วิธีการแบบอุปนัยจึงมีประโยชน์ต่อการพิสูจน์และสร้างทฤษฎีใหม่ การเข้าสู่ทฤษฎีใหม่เรียกว่า anti-thesis วิธีการนี้อยู่ในกระบวนการทัศน์การวิจัยเชิงคุณภาพที่จำเป็นต้องศึกษาปรากฏการณ์ย่อยลงไปอย่างละเอียด

วิธีการแบบนिरนัย(deduction) คือการนำทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ทั่วไปไปอธิบายปรากฏการณ์ย่อย เช่นทฤษฎีกล่าวว่าแมวมีหนวด ดังนั้นแมวสีเทา มีหนวด ข้อบกพร่องของวิธีการนี้คือปรากฏการณ์ย่อยอาจอยู่นอกกฎเกณฑ์ทางทฤษฎี ซึ่งอาจเกิดจากทฤษฎีที่สรุปมาไม่มีความบกพร่อง รวบรวมข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน ถ้าการใช้ทฤษฎีกระทำอย่างขาดการวิพากษ์ อาจทำให้ข้อสรุปที่ได้ไม่ถูกต้อง ในวิธีการแบบนี้จะไม่ได้แนวคิดใหม่ที่จะพัฒนาทฤษฎี

John. W. Creswell กล่าวถึงกระบวนการทัศน์ในมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ช่วยให้เราสามารถเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ และยังช่วยสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับสังคมโลก กระบวนการทัศน์ยังชี้แนะแนวทางการศึกษาว่าควรเป็นอย่างไร ชี้ว่าอะไรคือปัญหาที่ดี ข้อสรุปและเกณฑ์ของการพิสูจน์ความจริง ซึ่งเป็นเพราะกระบวนการทัศน์นั้นมีองค์ประกอบของทั้งทฤษฎี(theories)และวิธีการ(methods) ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละสาขาและบ่อยครั้งมีการขัดแย้งกัน ในการศึกษาเชิงคุณภาพก็มีสมมติฐานของกระบวนการทัศน์เชิงคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจในปัญหาของมนุษย์หรือสังคมที่วางอยู่บนพื้นฐานของการสร้างภาพที่ซับซ้อน ภาพรวม เป็นการสร้างการพรรณนาในรายงานเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อมูล และเป็นการวิจัยแบบธรรมชาติ อีกการศึกษาหนึ่งคือการศึกษาแบบเชิงปริมาณ จะประกอบด้วยกระบวนการทัศน์เชิงปริมาณ ซึ่งจะเป็นการสืบค้นในปัญหาของมนุษย์และสังคมเช่นกัน ที่อยู่บนพื้นฐานของการทดสอบทฤษฎี เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากสถิติ ทั้งนี้ก็เพื่อจะตัดสินว่าเป็นจริงตามทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้หรือไม่(John. W. Creswell,1994:1-2)

กิจกรรมการวิจัยเริ่มต้นที่คำถามการวิจัย ซึ่งจะถูกแปรไปเป็นวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นก็เข้าสู่ขั้นตอนการออกแบบงานวิจัย(research design) ซึ่งก็คือการกำหนดขอบเขตและการวางแผน เกี่ยวกับการใช้รูปแบบการวิจัยแบบใดจึงจะได้คำตอบที่เหมาะสมกับการวิจัยนั้น โดยจะศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรอะไรบ้าง ตัวแปรเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และจะต้องเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มใด จะมีวิธีการเลือกตัวอย่างและกำหนดตัวอย่างอย่างไร จะใช้เครื่องมือใดในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์

ข้อมูลเพื่อให้คำตอบที่การวิจัยต้องการ การออกแบบงานวิจัยก็คือขั้นตอนการวางแผนงานวิจัยหลังจากสร้างโจทย์และวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว

3. องค์ประกอบในการวิจัย หรือบทความทางวิชาการที่ดีควรเป็นอย่างไร? คำถามนี้ เป็นสิ่งที่นักวิชาการต้องคิดคำนึงและต้องทำให้ได้หากต้องการจะสร้างงานวิชาการที่ดี

3.1 ต้องมีหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่(new body of knowledge) งานวิชาการเป็นกระบวนการสร้างความรู้ใหม่ที่ต่อยอดจากความรู้เดิม ดังนั้นจึงต้องการความใหม่และความแตกต่างจากงานที่ผ่านมา ซึ่งการสร้างสิ่งนี้ได้ก็ต้องมาจากการสำรวจวรรณกรรม (review literature) อย่างดี ขั้นตอนนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก บางคนสร้างงานตรงนี้ไม่ได้ดีก็เพราะไม่เข้าใจว่างานชิ้นไหนควรอ่าน review หรือไม่ควรอ่าน และขอบเขตของการ **review** จะกว้างมากแค่ไหน? **หลักการของการ review** ก็จะต้อง review งานที่สำคัญที่เราเห็นว่ามัน สำคัญจริงๆ ซึ่งงานนี้จะต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะภาษาไทย เราต้องข้ามผ่านมิติทางภาษาออกไปให้ได้อย่างน้อยก็ต้องใช้ภาษาอังกฤษได้ดี หากผลงานที่สร้างขึ้นมามี originality สูงมาก การเปิดเวทีสู่สากลนานาชาติของเราจะสูง การที่เราจะรู้ว่าหนังสือเล่มไหนดีหรือไม่ดี มีความสำคัญหรือไม่อาจดูได้จากความถี่ในการใช้อ้างอิง พูดคุยกับผู้อาวุโสหรือที่ปรึกษา การมีชุมชนทางวิชาและเครือข่ายทางวิชาการเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนและพูดคุยกันเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างงานให้ได้ดี ปัจจุบันมี internet ทำให้เราสามารถค้นคว้างานวิจัยในต่างประเทศได้ นอกจากการมีเครือข่ายงานวิชาการกับชาวต่างประเทศทำให้เรารู้การเคลื่อนไหวของวงวิชาการ และรู้จักหนังสืองานวิจัยมากขึ้น เครือข่ายงานวิชาการนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับนักวิชาการมืออาชีพ ทำให้โลกวิชาการไม่คับแคบ ความจำเป็นในข้อนี้ได้กลายเป็นข้อกำหนดประการหนึ่งของการพิจารณาการให้ทุนด้วย การรู้จักหนังสือที่ดี แม้ยังไม่ได้อ่านก็ถือว่าได้ความรู้ไปแล้วครึ่งหนึ่ง

การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือการต่อยอดความรู้ มีความจำเป็นจะต้องให้ความสนใจในเรื่องทฤษฎี เพราะทฤษฎีเป็นการแสดงสถานะภาพของความรู้เดิม งานวิจัยที่ดีต้องสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมได้

การทำสำรวจวรรณกรรม book review ได้ดี ยังต้องมาจากพื้นฐานการอ่านที่ดี การอ่านแบบจับประเด็นที่ดีเพื่อให้รู้ว่าในหนังสือแต่ละเล่มสื่อเรื่องราวที่สำคัญอะไร ในการสำรวจวรรณกรรมต้องมีดังนี้

(1) **การอ่านแล้วจับประเด็น** ได้ดีนี้อาจจะบอกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ **การคิดและเขียน** ในทุกๆ เรื่อง สามารถสร้างความคิดแบบต่อยอดได้ การสร้างความรู้ ความคิดต่อยอดเป็นภารกิจของการทำวิจัย ซึ่งจำเป็นต้องสร้างจากความรู้ที่มีอยู่เดิมก่อน หากเราไม่รู้ว่าความรู้เดิมคืออะไร ก็ไม่รู้ว่าจะต่อยอดขึ้นไปอย่างไร การอ่านจับประเด็นนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับเด็กไทยนักเพราะเราไม่เห็นความสำคัญของวิชาย่อความซึ่งเคยเป็นวิชาบังคับสำหรับนักเรียนแล้ว ซึ่งทั้งวิชาย่อความและเรียงความนั้นเป็นวิชาที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัย หลักการตำราพิชัยสงครามของ **ซุนวูที่ว่า รู้เขารู้เรา ร้อยศึกไม่พ่าย** ก็สามารถนำมาใช้ในเรื่องการอ่าน คือต้องอ่านให้ทะลุ รู้ว่าผู้เขียนหนังสือแต่ละเล่มคิดอะไร

การอ่านจับประเด็นงานวิจัย เรื่องสำคัญในการทำ book review คือ

1. เรื่องราวและประเด็นปัญหาหรือคำถามในการวิจัยน่าสนใจ มีประโยชน์ มีความสำคัญหรือไม่ และอย่างไร ต้องวิเคราะห์ว่าคำถามหรือปัญหาในการวิจัยมาจากทฤษฎีหรือเป็นเพียงแค่ปรากฏการณ์ในสังคมเท่านั้น คำถามที่ดีต้องเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์กับทฤษฎีให้ได้ คำถามการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญมาก และเป็นจุดเริ่มต้นในขบวนการวิจัยทั้งหมด การสร้างวัตถุประสงค์ของเรื่องสอดคล้องกับปัญหาหรือคำถามในการวิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่

2. กรอบแนวคิดที่ใช้มาจากพื้นฐานวรรณกรรมทั้งทางด้านความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาที่รอบด้านหรือไม่ กรอบคิดที่นำมาใช้นั้นเหมาะสมกับประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ในการศึกษาหรือไม่ กรอบคิดนั้นเป็นทิศทางของการทำงาน หากวางผิดทิศแล้วก็เหมือนเดินทางผิด ความเหนื่อยยากที่ทุ่มเทไปในการทำงานถือว่าการสูญเปล่า ในการทำวิจัยผู้วิจัยต้องใช้เวลาและความละเอียดรอบคอบในการสร้างกรอบคิด ความคมชัดในกรอบคิดจะช่วยการทำวิจัยให้ได้ดี

3. วิธีการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาแบบไหน วิธีการที่สร้างหรือนำมาใช้นั้นสามารถนำไปสู่การแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้นั้นเป็นตัวแทนของเรื่องที่ต้องการศึกษาได้จริง การเก็บข้อมูล แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้สัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัยหรือไม่

4. การวิเคราะห์และตีความข้อมูล คือการนำข้อมูลที่ได้มาทำการจัดให้เป็นระบบ หาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล และอธิบายการเกิดขึ้นการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนนี้ต้องมีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาช่วยวิเคราะห์

5. ผลการวิจัยที่ศึกษาออกมาสามารถตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่ เรื่องที่ค้นพบมีความน่าสนใจและมีความสำคัญอย่างไร งานบางชิ้นอาจจะไม่สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ต้องการได้ และไม่ได้ค้นพบอะไรที่สำคัญเลย จนบางครั้งอาจกล่าวได้ว่าเป็นงานไม่มีคุณค่า การค้นพบในการวิจัยทำให้งานมีคุณค่า

6. งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ซึ่งมาจากการใช้หลักฐานและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการตีความหลักฐาน ความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลระหว่างหลักฐานกับทฤษฎีมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลมากน้อยแค่ไหน งานบางชิ้นอาจมาจากหลักฐานที่ไม่จริงหรือหลักฐานที่ไม่รอบด้านพอ ผู้อ่านจะต้องประเมินสิ่งเหล่านี้ให้ได้ หรือการใช้ทฤษฎีที่ไม่ตรงกับเรื่องจึงไม่อาจนำไปสู่การตีความหลักฐานได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้งานขาดความคมชัด

7. ประโยชน์จากการอ่านงานวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งต่อวงวิชาการและต่อนโยบายที่งานวิจัยมอบให้แก่ผู้อ่านดีหรือไม่ ดังที่กล่าวไว้ตั้งแต่ต้นว่าการทำวิจัยคือการต่อยอดความรู้ ดังนั้นประโยชน์ในการอ่านงานวิจัยควรมีมากกว่าเนื้อหาเฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่ต้องเป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปอธิบายเรื่องอื่นๆในทำนองเดียวกันได้ด้วย นอกจากนั้นงานวิจัยจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้อย่างไร

(2) การอ่านต้องอ่านแบบมีข้อโต้แย้ง(argument) การมีความคิดโต้แย้งต้องอยู่ภายใต้หลักของเหตุผล ซึ่งไม่ใช่เรื่องชวนทะเลาะอย่างไรเหตุผล สิ่งนี้คือ การอ่านแบบสร้างคำถามกับงานเดิมๆ ทั้งในตัวคำถามและคำตอบของงานเดิม ทั้งนี้เพื่อหาความต่างจากงานที่เราอ่านก็เพื่อต่อยอดความรู้ พัฒนาในเกิดการสร้างงานใหม่ การมี argument กับงานที่อ่านเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนใหญ่การอ่านงานของเรจะทำเพื่อนำไปใช้ต่อ ไม่ได้อ่านเพื่อสร้างข้อโต้แย้ง ทำให้งานที่เกิดขึ้นมาไม่ใช่งานใหม่ การโต้เถียงส่วนใหญ่ก็เป็น

ข้อผิดพลาดเชิงข้อมูลหลักฐานเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่การโต้เถียงเชิงความรู้และความคิด การโต้เถียงในหลักคิดของงานหรือการอธิบายเป็นเรื่องที่สำคัญที่เราต้องทำให้ได้ การอ่านแบบมีข้อโต้แย้ง หรือคำถามกับงานเดิมเป็นการอ่านงานในเชิงบวกไม่ใช่เป็นการอ่านงานในเชิงลบ ไม่ใช่เป็นการอ่านเพื่อหาเรื่องหรือจับผิดคนอื่น ซึ่งหากการอ่านงานมาจากพื้นฐานความคิดในเชิงลบก็จะส่งผลลบในการสร้างงานใหม่ คือจะเป็นงานที่มีข้อโต้แย้งเล็กๆ น้อยๆ หรือท้วงตำหนองการนำเสนอแบบก้าวร้าว ในการสร้างงานแบบมีความใหม่นั้นต้องมีการพัฒนาวิธีคิดและวิธีการศึกษา

สังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่ได้สอนให้นักเรียนโต้แย้งที่ฐานคิด เนื่องจากเรายังติดอยู่กับระบบความคิดเก่าๆ ที่ไม่โต้แย้งใคร ซึ่งระบบ seniority ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีผู้น้อย มีผู้ใหญ่ที่คลุมเครือในวงวิชาการ ทำให้ไม่เกิดการโต้แย้ง นักวิชาการรุ่นใหม่บางครั้งก็หลีกเลี่ยงโดยค้นคว้าในเรื่องที่ยังไม่มีการค้นก็อาจทำได้ เพราะงานวิชาการในเมืองไทยยังมีเรื่องอยู่อีกหลายเรื่องที่ไม่มีการค้นคว้า แต่การหลีกเลี่ยงเช่นนี้ก็ไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาในวิธีคิดวิธีการศึกษา ในที่สุดก็ไม่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ในเชิงพัฒนาได้

เรื่องสำคัญในการอ่านแบบมีข้อโต้แย้ง(argument)หรืออ่านแบบสร้างคำถามคือ

1. ถามคำถามการวิจัยเดิมว่าดีเหมาะสมหรือไม่
2. ถามกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาเดิมว่า เหมาะสมและถูกต้องหรือไม่
3. ถามคำตอบเดิมหรือข้อสรุปเดิมๆ ว่าเห็นด้วยหรือใช้ได้หรือไม่

กระบวนการสร้างคำถามต่อความรู้เดิมเช่นนี้ เรียกว่างานวิจัยซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ ขอกล่าว้าอีกครึ่งหนึ่งว่า โจทย์หรือคำถามในงานวิจัย เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเริ่มต้นงานวิจัย ถ้าไม่มีสิ่งนี้ก็ทำวิจัยไม่ได้ เพราะไม่รู้จะค้นคว้าอะไร ไม่รู้จุดหมายปลายทางของการทำงานคืออะไร การตั้งโจทย์การวิจัยต้องทำหายกับกระบวนการแสวงหาความรู้ มีความยากแฉ่งอยู่ในตัว ต้องเป็นคำถามที่มีพลังและต้องมาจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ไม่ใช่โจทย์ที่คิดขึ้นเองลอยๆตามจินตนาการของผู้ต้องการทำวิจัย มิฉะนั้นผลงานที่ค้นคว้าออกมาจะไม่ใช่ความเป็นจริง และไม่สามารถกล่าวได้ว่าขบวนการค้นคว้าวิจัยนั้นเป็นวิทยาศาสตร์ (science) โจทย์ที่ดียังต้องมาจากทฤษฎีด้วย การพัฒนาโจทย์จากคำถามต่อปรากฏการสู่คำถามเชิงทฤษฎีต้องใช้เวลาในการคิดและอ่านมากๆ การตั้งโจทย์และพัฒนาโจทย์วิจัยเป็นขั้นตอนที่ต้องให้ความสำคัญ หากทำได้ไม่ถึงงานวิจัยก็ล้มเหลว

ตัวอย่าง งานศึกษาของอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เรื่องประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดาร (สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523) อาจารย์นิธิได้ตั้งคำถามใหญ่ว่าความจริงคืออะไรซึ่งเป็นคำถามเชิงปรัชญา ถามคำถามต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เราเชื่อว่าเป็นความจริงมาโดยตลอดจนไม่มีใครโต้แย้งได้นั้นอาจไม่จริงก็ได้ เพราะความจริงนั้นถูกรอบงำด้วยอำนาจในสังคม พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่1แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อาจารย์นิธิ เสนอว่า การชำระกับการแต่งขึ้นใหม่เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะในกระบวนการชำระก็มีการแต่งเข้าไปใหม่ พงศาวดารอยุธยาที่ถูกชำระในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ที่เราเชื่อมาโดยตลอดก็คือความจริงของสมัยอยุธยา นั้น อาจจะไม่ใช่ความเป็นจริงโดยเนื้อแท้แต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงความหวาดกลัว ความหวัง ผลประโยชน์ และความ

ต้องการของผู้บริหารให้มีการชำระพงศาวดารได้เป็นอย่างดี อาจารย์นิธิ ได้กล่าวถึงพระราชพงศาวดารฉบับนี้ใน 3 ประเด็นสำคัญคือ

1. พระราชพงศาวดารที่ถูกชำระขึ้นพยายามแสดงเหตุผลแห่งการพินาชของกรุงศรีอยุธยาตามทัศนะของผู้นำในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ซึ่งมาจากการเถลิงอำนาจโดยไม่ชอบธรรมของราชวงศ์พลหลวงราชวงศ์อันเป็นราชวงศ์สุดท้ายของอยุธยาที่แย่งชิงอำนาจมาจากโอรสของสมเด็จพระนารายณ์ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ดีและยิ่งใหญ่ที่สุดของอยุธยาพระองค์หนึ่ง กษัตริย์ในราชวงศ์พลหลวงปกครองอยุธยาอย่างเหี้ยมโหด ขาดเหตุผล อ่อนแอ จนอยู่ในขั้นมาตรวานของความชั่ว กษัตริย์ของราชวงศ์พลหลวงขาด “พระบรมเดชาณาภาพ” ในการปกครอง กษัตริย์ไม่ได้เป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภกที่บริบูรณ์

2. ให้ภาพสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นกษัตริย์เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เนื่องจากทรงกอบกู้อิสรภาพให้กับคนไทยจากการปกครองของพม่า การเขียนถูกแต่งเติมจนเป็นงานทางวรรณคดี เป็นหนังสือปลุกใจให้คนไทยเกิดความหวัง คือการเอาชนะพม่าซึ่งเป็นศัตรูที่สำคัญของคนไทยในสมัยนั้น ภาพของสมเด็จพระนเรศวรถูกสร้างให้เป็นกษัตริย์ในอุดมคติ คือฉลาด เป็นนักรบที่กล้าหาญ และทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนา

3. วาดภาพของความปั่นป่วนและความไม่สงบของรัฐบาลอยุธยา พยายามสร้างความไม่มีเสถียรภาพและความไม่สงบของสถาบันกษัตริย์ การแย่งชิงอำนาจอย่างรุนแรงและนองเลือดนั้นเป็นสิ่งที่พระราชพงศาวดารที่ชำระในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ต้องการเน้น ทั้งพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าเป็นเพียงขุนนางระดับกลางและค่อนข้างต่ำในสมัยก่อนการเสียกรุง พระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นเพียงตำแหน่งพระยาวัชรปราการและยังไม่ทันเสด็จขึ้นไปเมืองกำแพงเพชรเสียด้วยซ้ำ ส่วนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงมีบรรดาศักดิ์เป็นเพียงหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี และไม่เคยมีสมัยใดในประวัติศาสตร์อยุธยาที่มีขุนนางระดับต่ำเพียงแค่นี้จะขึ้นมาครองราชย์สมบัติได้ ด้วยเหตุนี้ทั้ง 2 พระองค์จึงไม่สนพระทัยที่จะจรรโลง “ความศักดิ์สิทธิ์” ของกษัตริย์อยุธยาไว้ สิทธิการสืบทอดสายโลหิตจึงถูกพระราชพงศาวดารตีแผ่ว่าเป็นเพียงนิยาย เพราะกษัตริย์อยุธยาจำนวนไม่น้อย(ในพระราชพงศาวดารมิใช่ประวัติศาสตร์จริง ๆ) ต่างก็เป็นสามัญชนทั้งสิ้น

พระราชพงศาวดารที่ชำระครั้งธนบุรี รัตนโกสินทร์ จะพูดถึงกำเนิดในแง่ที่แสดงบารมีที่สะสมจากอดีตชาติ แต่ปฏิเสธ”สิทธิ”โดยกำเนิด (birth rights) ในหมู่ชนชั้นปกครองด้วยตนเอง คือขุนนางและเจ้านาย สิทธิธรรมจากการสืบสายโลหิตอย่างเดียวนั้นเป็นสิ่งที่พระราชพงศาวดารไม่ยอมรับ คนที่พิสูจน์ตัวเองว่าจะสามารถประกอบภารกิจตามแนวพุทธศาสนาทั้งทางโลกและทางธรรมต่างหากที่พระราชพงศาวดารเน้นสิทธิธรรมอย่างสูงสำหรับการครองราชบัลลังก์ การต่อสู้คัดค้านคนที่มีบารมีพร้อมแล้วจะทำให้เกิดการนองเลือดโดยไม่จำเป็น

ตัวอย่างการตั้งคำถามหรือโจทย์การวิจัยอีกชิ้นหนึ่งคือ งานวิทยานิพนธ์ของYin Ping Hao เรื่อง **The Comprador in Nineteenth Century China: Bridge between East and West** (Massachusetts: Harvard University Press, 1970) งานวิจัยชิ้นนี้แม้จะถูกพิมพ์เผยแพร่มามากกว่า35ปีแล้ว แต่วิธีการตั้งคำถามเพื่อสร้างงานวิจัยน่าสนใจ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามต่อข้อสรุปเดิมที่ว่า Comprador หรือที่เราเรียกว่า

นายทุนนายหน้าของชาวจีนเป็นสื่อนำรับใช้นายทุนชาวยุโรป ข้อสรุปนี้ได้กลายเป็นทฤษฎีในการอธิบายต้นกำเนิดและลักษณะสำคัญของชนชั้นนายทุนทางตะวันออกเฉียงเหนือของไทยก็ใช้ทฤษฎีนี้ในการอธิบายเช่นกัน การอธิบายอย่างนี้ทำให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้เห็นแก่ตัว ขาดสำนึกของความเป็นชาติ และมีความอ่อนแอ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง การถามคำถามต่อข้อสรุปเดิมนี้ ผู้วิจัยต้องการพิสูจน์ด้วยหลักฐานใหม่ว่าจริงหรือไม่ โดยเขาตั้งคำถามที่ใช้เป็นแนวทางการวิจัยว่า comprador นายทุนนายหน้าของชาวจีนที่ถูกตราหน้าว่าเป็นสื่อนำรับใช้ของชาวตะวันตกกล่าปฏิสรรค์คำสั่งของนายทุนตะวันตกหรือไม่ และมีสำนึกของความเป็นชาติหรือไม่ ข้อค้นพบคือ comprador ชาวจีน ไม่ได้เป็นคนที่อ่อนแอขาดความเป็นตัวของตัวเองต้องคอยรองรับคำสั่งของนายทุนชาวยุโรปตามข้อสรุปเดิม คนที่จะเข้ามาทำอาชีพนี้จะต้องมีความรู้และความสามารถพิเศษที่ชาวตะวันตกไม่มี เช่น comprador ที่ทำหน้าที่ซื้อใบชา ก็จะเป็นผู้ที่รู้รสชาติและคุณภาพของใบชาและชนิดอย่างดี ความสามารถนี้ทำให้ comprador กล่าปฏิสรรค์คำสั่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมของนายทุนตะวันตก ในขณะที่ชาวจีนเกิดสำนึกของการรักษาติดต่ออยู่กับชาวตะวันตกเพื่อแผ่นดินเกิด comprador ได้เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทั้งทางการเงินและร่วมต่อสู้กับประชาชนในการทำสงครามด้วย งานวิจัยชิ้นนี้ทำได้ดีทั้งการตั้งคำถามต่อข้อสรุปเดิมและการพิสูจน์ด้วยหลักฐานต่างๆมากมาย

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ท้าทายความคิด ความเชื่อของคนในสังคมอย่างยิ่งจนก่อปฏิกิริยาต่อผู้วิจัยในด้านลบเมื่อหลายปีมาแล้ว คืองานวิทยานิพนธ์ของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ เรื่อง **ภาพลักษณ์ท้าวสุรนารีในประวัติศาสตร์ไทย** งานวิจัยชิ้นนี้ได้ถามถึงความมีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ของคุณหญิงโมที่อยู่ในฐานะวีรสตรีและมีอนุสาวรีย์เป็นหลักฐานยืนยันความชอบธรรมโดยมีงานเขียนหรือพระนิพนธ์ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทการต่อสู้ของคุณหญิงโมเป็นพิเศษ เรื่องราวของคุณหญิงโมที่ปรากฏในงานที่ผลิตซ้ำมีเงื่อนไขขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองที่รัฐต้องการใช้ประโยชน์จากวีรกรรมของคุณหญิงโมอย่างไร

วิธีการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้น่าสนใจในการพิสูจน์หาความจริง งานชิ้นนี้ใช้การศึกษาแบบหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) ตามแนวคิดของ Micheal Foucault นักคิดชาวฝรั่งเศสวิธีการของเขาก็คือ Archaeology (โบราณคดี) เป็นการขุดค้นลงไปในอดีต เพื่อหาส่วนที่อยู่เบื้องหลังที่ซ่อนลึกลงไป ที่มากกว่าข้อมูลที่ปรากฏ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำต่างๆ วิธีการศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับ การรับรู้ (savoir) สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่างๆที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้หรือความรู้นั้น ตามความคิดของ Foucault นั้น ความรู้ (knowledge) และ อำนาจ (power) มีความสัมพันธ์กัน อีกวิธีการหนึ่งคือวิธีการ Genealogy (วงศ์วิทยา) ก็คือการขุดลอกความคิดออกเป็นชั้นๆ เพื่อลงไปหาแก่นของความจริง

สายพิน กล่าวถึงวิธีการศึกษาของเธอว่าต่างจากคนอื่นตรงที่ การนำเสนอไม่ได้เรียงตามลำดับเวลาจากอดีตมาปัจจุบันแต่จะเริ่มจากปัจจุบันกลับไปสู่ออดีต เนื่องจากข้อสงสัยในตัวตนของ "ท้าวสุรนารี" ที่ปัจจุบันเรารับรู้ อยู่ จากอนุสาวรีย์และงานเขียนต่างๆมากมาย การใช้วิธีโบราณคดี ในการเริ่มต้นเราจะต้องสัมผัสกับพื้นผิวดินก่อน ซึ่งคล้ายกับความเป็นปัจจุบัน และเมื่อลงมือขุดไปเรื่อยๆจะพบกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆแต่ละช่วงสมัยจนถึงชั้นดินที่ต้องการ เมื่อนั้นเราจะพบกับจุดเริ่มแรกของสิ่งที่เป็นเป้าหมายการศึกษา ด้วยวิธีการนี้ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นจากสิ่งที่รับรู้อยู่ในปัจจุบันแล้วค่อยๆวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อเท็จจริงเป็นลำดับ เพื่อกลับไปหาตัวตนของ "ท้าวสุรนารี" ในเอกสารร่วมสมัยกับกบฏเจ้าอนุวงศ์

เนื้อเรื่องของงานวิจัยกล่าวถึง การปรากฏตัวของอนุสาวรีย์คุณหญิงโม เมื่อ พ.ศ. 2477 เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กบฏบวรเดช เมื่อ พ.ศ. 2476 เนื่องจากระหว่างเหตุการณ์นี้เมืองนครราชสีมาเป็นฐานที่ตั้งของฝ่ายกบฏ ดังนั้นภายหลังกบฏ ผู้นำท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องสร้างภาพลักษณ์ของเมืองให้อยู่ในฐานะเมืองของผู้ที่จงรักภักดีต่ออำนาจรัฐที่ส่วนกลาง ผู้นำท้องถิ่นจึงคิดที่จะสร้างอนุสาวรีย์ของคุณหญิงโมขึ้นเพื่อยืนยันถึงความจงรักภักดีของเมืองนครราชสีมาที่มีต่อกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันเหตุการณ์นี้ก็ทำให้รัฐตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับท้องถิ่น รัฐจึงต้องอนุมัติให้สร้างและให้การสนับสนุนการก่อสร้างจนอนุสาวรีย์นี้เสร็จเรียบร้อย ร้อยอย่างรวดเร็วในเวลาเพียง 3-4 เดือน แสดงถึงความจำเป็นอันเร่งด่วนของท้องถิ่นและรัฐที่ต้องการให้อนุสาวรีย์นี้ปรากฏตัว นอกจากนี้ด้วยเหตุที่อนุสาวรีย์เป็นงานศิลปะที่มีความคิดที่ผู้สร้างต้องการจะสื่อสารกับผู้พบเห็นอยู่ด้วย “สาร” ที่อนุสาวรีย์นี้ต้องการจะสื่อ จึงปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะของอนุสาวรีย์ เช่น ความคิดเกี่ยวกับฐานะที่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชกับระบอบประชาธิปไตย และการสร้างความมั่นคงให้กับรัฐด้วยการปลุกความคิดชาตินิยมให้เกิดขึ้นกับประชาชน

เมื่ออนุสาวรีย์ของคุณหญิงโมเกิดขึ้นแล้ว ทำให้มีงานเขียนกับเรื่องนี้เพิ่มมากขึ้นและวีรกรรมก็ถูกทำให้กล้าหาญมากยิ่งขึ้น อีกทั้งรัฐบาลโดยเฉพาะในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีส่วนผลิตวาทกรรมเรื่องคุณหญิงโมเพื่อรับใช้อุดมการณ์ของรัฐ ทำให้ภาพลักษณ์ของคุณหญิงโม อยู่ในฐานะวีรสตรีแห่งชาติ ซึ่งเป็นฐานะที่มีความมั่นคงมาก แม้ภายหลังจะมีงานเขียนทำลายความมีตัวตนของวีรกรรมคุณหญิงโมเกิดขึ้นแล้วก็ตาม แต่ไม่สามารถทำให้ฐานะความเป็นวีรสตรีของคุณหญิงโมสั่นคลอนลงได้ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการการผลิตซ้ำวาทกรรมปฏิบัติต่อคุณหญิงโมให้เป็นประหนึ่ง “เทพ” หรือ “เทพารักษ์” ประจำเมืองมากกว่าที่จะเป็น “วีรสตรี” แห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ฐานใหม่นี้ก็มีส่วนเสริมสร้างการรับรู้เกี่ยวกับคุณหญิงโมได้เช่นกัน เนื่องจากประชาชนจำนวนมากมุ่งสัมผัสกับอนุสาวรีย์คุณหญิงโมด้วยการเคารพบูชา บนบานศาลกล่าว พลอยได้มีโอกาสรับรู้ “สาร” ที่อนุสาวรีย์นี้ต้องการจะสื่อออกมา

การที่รัฐและท้องถิ่นต่างเห็นความจำเป็นของการสร้างอนุสาวรีย์คุณหญิงโมแสดงนัยยะว่า วีรกรรมคุณหญิงโมคงเป็นที่รับรู้กันอยู่พอสมควรก่อน พ.ศ. 2477 แล้ว ยิ่งไปกว่านั้นวีรกรรมนี้ยังถูกผลิตขึ้นจากบุคคลสำคัญของรัฐ ก่อนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นว่าสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช รัฐได้นำเอาวีรกรรมของคุณหญิงโมมารับใช้อุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ โดยเฉพาะความพยายามจะสร้างความรู้สึกรักเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างส่วนกลางกับหัวเมืองภาคอีสาน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าตัวตนของวีรกรรมคุณหญิงโมปรากฏตัวครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2412 สมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งที่วีรกรรมในคราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 นั้นในเอกสารร่วมสมัยกับเหตุการณ์นี้ไม่ได้กล่าวถึงเลย แต่เมื่อเรื่องวีรกรรมของคุณหญิงโมถูกผลิตขึ้นในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราช ทำให้น่าเชื่อว่าวีรกรรมนี้ถูกนำมารับใช้แนวคิดและอุดมการณ์ของรัฐเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการปลุกฝังความรู้สึกรักชาติให้เกิดแก่ประชาชน

3.2 มีประโยชน์ (contribution) ต่อสังคมและวงวิชาการในงานวิจัยเราต้องมีบทเริ่มต้นว่า ความสำคัญของปัญหาหรือคำถามนั้นถือประโยชน์ต่อสังคมและวงวิชาการเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่สร้างงานเพื่อความพอใจส่วนตัวหรือบริษัทกลุ่มของตนเท่านั้น งานประเภทนี้ใกล้เคียงกับงานการกุศล งานวิชาการถือว่า

เป็นสมบัติสาธารณะภายหลังการเผยแพร่แล้ว เพียงแต่คนที่นำไปใช้ต้อง อ้างอิงเท่านั้น นักวิชาการต้องมีจิตใจเพื่อสังคม (social mind) จึงจะสร้างงานได้ดี

ทำอย่างไรเราจึงจะสร้างงานให้มี contribution?

นักวิชาการที่สร้างงานได้ดีนั้นต้องเป็นนักคิด นักพัฒนา ผู้มีความมุ่งมั่นที่จะนำสังคมไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นหรือง่าย ๆ ก็คือเป็นนักอุดมคติด้วย ยกตัวอย่างบุคคลในอดีตได้แก่ จิตร ภูมิศักดิ์ หรือแม้แต่หลวงวิจิตรวาทการ ผู้ที่คิดตรงกันข้ามกับจิตร ภูมิศักดิ์ หรืออาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อาจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดมฯ นักวิชาการเหล่านี้เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่อง ซึ่งจะมีคุณสมบัติของความเป็นนักคิด นักพัฒนา ผู้มีอุดมการณ์มุ่งมั่นที่จะนำสังคมไทยไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น คุณสมบัติเช่นนี้จึงจะสามารถสร้างงานที่มีคุณค่าขึ้นมาได้

การสร้างงานที่มี contribution ต่อสังคมจำเป็นต้องติดตามการเคลื่อนไหวของสังคม รู้ว่าสังคมและวงวิชาการต้องการการอธิบายเรื่องอะไรและเรื่องยังเป็นจุดอับทางปัญญาต้องการการอธิบาย

งานอีกชิ้นหนึ่งที่จะขอแนะนำสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งที่เป็นประโยชน์และความพยายามที่จะหาข้อมูลเพื่อเล่าเรื่องราวที่เป็นจริงสู่สังคมคือเรื่อง นางงามตุ๊กกระจก : การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวดไทย ของศุภิมา (นฤมล) วงศ์สุภาพ ผลงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับการพิมพ์เผยแพร่หลายครั้ง ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามต่อปรากฏการณ์ที่เธอพบ การถูกล่อลวงมาเป็นโสเภณีที่มีอยู่เกลื่อนกราดของหญิงสาวชาวเหนือ ตลอดจนการทำร้ายหญิงเหล่านั้นถึงเสียชีวิตด้วยวิธีการที่โหดร้าย หากพยายามที่จะหนีออกจากขุมรกรการค้ำกาม คำถามคือกระบวนการทำให้หญิงสาวชาวเหนือผู้เคร่งครัดในวัฒนธรรมกลายเป็นโสเภณีเกิดขึ้นและเป็นอย่างไร และเหตุใดบางคนถึงถอนตัวออกจากกระบวนการก่อนและบางคนเป็นต่อไป

ผู้วิจัยได้สร้างข้อโต้แย้งกับการอธิบายแบบเดิมๆ ที่อ้างปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวมาจากปัญหาความยากจน เพราะมีผู้ที่ยากจนและขาดโอกาสเช่นเดียวกันก็ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี ผู้วิจัยได้อ้างการศึกษาของเธอว่ายังไม่มีใครทำมาก่อน เป็นการศึกษากระบวนการเป็นหมอนวดจากจุดยืนและสายตาของหมอนวดเองโดยเน้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของหมอนวดในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และในฐานะของคนที่ถูกสังคมประณามและปฏิเสธ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อหมอนวด และอิทธิพลของสังคมหมอนวดที่มีต่อวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิด และโลกทัศน์ของหมอนวดท่ามกลางการประณามจากสังคม มีกลไกสำคัญใดบ้างที่เกี่ยวข้อและเอื้อให้บุคคลกลายเป็นหมอนวดอย่างสมบูรณ์ ในการศึกษาผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาประสบการณ์ ภาวะเงื่อนไขสำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในลำดับชีวิต และแบบแผนของพฤติกรรมของผู้หญิงที่เข้าสู่การกลายเป็นหมอนวด "อาชีวะ" นอกจากนี้แล้วในกระบวนการกลายเป็นหมอนวดอาชีวะได้นั้นบุคคลต้องผ่านขั้นตอนอย่างไร และในแต่ละขั้นตอนมีภาวะเงื่อนไขใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการผลักดันให้ผู้หญิงสู่อาชีวะนี้ ในกระบวนการที่มีลักษณะเชิงอาชีวะนั้น หญิงบริการอาบ อบ นวด ยอมรับบทบาทที่เบี่ยงเบนได้อย่างไร และบุคคลดำรงอาชีวะให้ต่อเนื่องได้อย่างไรท่ามกลางการประณามของสังคม ผู้วิจัยยังได้ศึกษาความนึกคิดต่อตนเอง ต่ออาชีวะของหมอนวดในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในโลกที่เบี่ยงเบน ในการศึกษาผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีสังคมวิทยาเรื่องการเบี่ยงเบน และการประทับตราคนว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนมาใช้ในการอธิบายเรื่องราวทั้งหมด

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการเก็บข้อมูลอย่างมาก ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลในพื้นที่สนามคือสถานอาบ อบ นวด ที่เลือกขึ้นมา โดยใช้การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งมีทั้งเปิดเผยสถานะภาพเป็นนักศึกษาและไม่เปิดเผย ทำตัวให้กลมกลืนกับหมอนวดอาชีพเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจ ทำให้สามารถเก็บข้อมูลภายในด้านลึกของผู้มีอาชีพหมอนวดและสภาพแวดล้อมรอบตัวหมอนวดได้อย่างดี การดำเนินการเก็บข้อมูลต้องอาศัยทั้งความอดทนและเสี่ยงต่อภาวะแวดล้อมรอบตัวในสถานอาบ อบ นวด และมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเก็บข้อมูลเมื่อพบว่าวิธีการเดิมไม่ได้ผล ผลของงานวิจัยชิ้นนี้ดีเยี่ยม งานวิจัยสามารถภาพชัดเจนของกระบวนการเข้าสู่อาชีพนี้ เครือข่ายการค้าหญิง ตลอดจนสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่มีอาชีพตามที่ผู้วิจัยตั้งเป็นโจทย์ไว้ในเบื้องต้น

งานวิจัยอีกชิ้นที่เป็นตัวอย่างที่ดีคือเรื่อง “โลกของคนไร้บ้าน” เขียนโดย บุญเลิศ วิเศษปรีชา เป็นผลงานวิทยานิพนธ์สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2546 งานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะพยายามทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนที่ยากไร้ที่สาธารณะเป็นที่หลบนอน เพื่อหาคำตอบว่าพวกเขาเป็นใครมาจากไหน ทำไมต้องมานอนที่ข้างถนน พวกเขาใช้ชีวิตรอดกันอย่างไร เป็นคนน่าหวาดระแวงกันเสียทุกคนหรือไม่ และได้ตั้งคำถามที่ซับซ้อนว่าอนาคตของพวกเขาจะเป็นอย่างไร

ผู้เขียนใช้เวลาพิเศษไปกับการเรียนรู้ชีวิตของพวกเขา ด้วยวิธีการเฉพาะของสาขามานุษยวิทยาที่เรียกว่า การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมคือไปใช้ชีวิตคลุกคลีกับคนเร่ร่อน ไปร่วมทำงาน ไปร่วมเดินเที่ยว กิน นอน สนทนาพูดคุยกับเขาอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตอย่างที่พวกเขา “เป็น” ไม่ได้มองเขาเป็นปัญหา บนพื้นฐานของความเคารพความเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ ไม่มองเห็นเขาต่ำกว่า “เรา” ทั้งหมดนี้เพื่อทลายเส้นแบ่งความเป็นมนุษย์ที่มองไม่เห็น “เรา” กับ “เขา” ผู้เขียนต้องการที่จะเปิดพรหมแดนที่จะทำความเข้าใจโลกของคนไร้บ้าน และพยายามจะบอกว่าคนไร้บ้านก็คือมนุษย์เสมอกับพวกเรา ผู้วิจัยต้องใช้ชีวิตคลุกคลีและปฏิบัติเช่นเดียวกับคนไร้บ้าน ได้แก่ การนอนที่ท้องสนามหลวง กินข้าวตามสถานสงเคราะห์ คู้ยถังขยะ การกระทำเหล่านี้ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากพวกเขาจนยอมเปิดเผยเรื่องทั้งที่เป็นส่วนตัวและเรื่องของกลุ่มคนไร้บ้านซึ่งทำให้เห็นภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนวงจรชีวิตของคนไร้บ้านอย่างละเอียด

สิ่งที่ผู้วิจัยพบก็คือ พวกคนเร่ร่อนทั้งหลายไม่ได้เร่ร่อนไปเรื่อย ๆ ตามยถากรรมหรือมีชีวิตไปวัน ๆ อย่างไม่รู้จุดหมาย หากว่าพวกเขาใช้ชีวิตที่มีแบบแผน มีความพยายามที่จะช่วยเหลือตนเองไม่ให้เป็นการขอใครแสวงหาวิธีการเลี้ยงชีพด้วยลำแข้งของตนเอง และรังเกียจคนที่ปฏิบัติตนเองอย่างไม่รับผิดชอบหรือที่เรียกกันว่า “ผีทำเสีย” ซึ่งทำให้คนที่ใช้ชีวิตอย่างไม่มีบ้านอื่น ๆ พลอยเสียไปด้วย พวกเขาพยายามอยู่รอดโดยไม่มีอาชีพประจำ แสวงหาอาหารเพื่อยังชีพ ตัวละครแต่ละตัวที่ผู้วิจัยเขาไปศึกษาอย่างเจาะลึกแต่ละคนล้วนมีชีวิตในอดีตอย่างมีสีสัน มีความทุกข์ยาก มีความหวัง ความฝัน ไม่ต่างจากผู้คนฐานะอื่น ๆ ที่มีชีวิตโลดแล่นในสังคม การที่พวกเขาตกอยู่ในสภาพของคนไร้บ้านไม่ได้มาจากความบกพร่องส่วนบุคคลแต่เกิดจากเหตุการณ์ที่เชื่อมต่อกันเป็นลูกโซ่และเป็นปัญหาระดับโครงสร้างที่อยู่เหนือความสามารถจัดการโดยปัจเจกบุคคล พวกเขาหลายคนต้องใช้เวลาปรับตัวปรับใจอย่างยากลำบากกว่าจะบอกตัวเองว่าเขาต้อง

กลายเป็นคนไร้บ้านไปเสียแล้ว บางคนต้องอยู่อย่างสิ้นหวัง และพยายามที่จะหาช่องทางที่อยู่รอดให้ได้โดยไม่ต้องมีบ้าน

สุดท้ายผู้วิจัยได้กล่าวว่า คนไร้บ้านเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นรัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ควรใช้มาตรการกำจัดคนเหล่านี้ออกไปจากพื้นที่สาธารณะหรือท้องถนนเพื่อสร้างเมืองน่าอยู่ นอกจากนี้มาตรการที่นำคนเหล่านี้เข้าสถานสงเคราะห์นั้นก็เหมาะเฉพาะ “คนเร่ร่อนขอทาน” ที่หมายถึงคนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต แต่ไม่สอดคล้องกับคนไร้บ้านส่วนใหญ่ ที่สามารถหาเลี้ยงตัวได้ แม้จะไม่สะดวกสบายแต่ถ้าให้เลือกระหว่างการไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ที่พวกเขา รู้สึกว่ามีสภาพคล้ายสถานกักกันสูญเสียเสรีภาพ ต้องอยู่ปะปนกับคนสติไม่ดี อีกทั้งสถานสงเคราะห์ล้วนแต่อยู่นอกเมือง ห่างไกลที่ท่ามาหากินพวกเขาจึงไม่สมัครใจอยู่สถานสงเคราะห์หรือกล่าวให้ชัดเจนว่า “หนีสงเคราะห์” ด้วยซ้ำ ผู้วิจัยกล่าวว่าเมืองจะน่าอยู่สำหรับทุกคนได้ก็ด้วยความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การแบ่งปันทรัพยากรให้เอื้อกับทุกชีวิตที่ร่วมกันอยู่ในเมือง

การสร้างงานวิชาการนั้นต้องขอความร่วมมือและอาศัยทรัพยากรจากสังคมไม่สามารถสร้างได้ลำพังตัวเอง ทั้งด้านงบประมาณและความร่วมมือจากคนอื่น ๆ ในการสนับสนุนข้อมูลการช่วยเหลือ ที่เป็นทรัพยากรของสังคมเหล่านี้จะสามารถนำมาใช้ได้มาและนำมาใช้ในงานวิจัยหรืองานวิชาการที่เราจะสร้างขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนที่เราขอความร่วมมือด้วยเห็นว่างานวิจัยของเราจะมีประโยชน์เมื่อทำเสร็จแล้ว เช่นเดียวกับงบประมาณจะอนุญาตให้ใช้ได้เมื่อเห็นว่ามีประโยชน์เช่นกัน

นักวิชาการต้องไม่สร้างงานที่ไร้คุณค่า หรือคิดอะไรเพื่อสนองความพอใจส่วนตัวในการค้นคว้าเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงงานวิชาการนั้นต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในสังคมและวงวิชาการ คำว่ามีประโยชน์ต่อสังคมและมวลมนุษยชาติ จึงเป็นอุดมคติที่สำคัญที่นักวิชาการต้องมี ในการทำวิจัยทุกครั้งผู้วิจัยจะต้องตอบให้ได้ว่าสังคมจะได้ประโยชน์อะไรจากการค้นคว้างานของเรา

3.3 มีความชัดเจนลุ่มลึกในความคิดและผ่านการค้นคว้าอย่างจริงจัง ลักษณะงานอย่างนี้ได้ น้อยในงานวิจัยของคนไทย เพราะเราเพิ่งเริ่มต้นที่จะสร้างนักวิจัย งานวิจัยเป็นเพียงแค่งานเสริมอาจารย์ คนยังอยากเป็นอาจารย์มากกว่านักวิจัยอาชีพ งานที่มีลักษณะที่ดีมักพบในบทความหรืองานวิชาการของชาวต่างประเทศ งานบางชิ้นนั้นเราพบว่ามีพลังดึงดูดและขับเคลื่อนในความคิดมาก แทบจะบอกได้ว่าเมื่ออ่านแล้วไม่อยากวาง และตื่นเต้นตลอดเวลากับการอ่าน งานเช่นนี้ต้องถูกสร้างขึ้นจากการทำงานที่หนักของผู้เขียน งานวิจัยที่ดีจะต้องเป็นการค้นคว้าสืบค้น (investigate) อย่างลุ่มลึก คือไม่รู้ได้ง่ายๆ เพียงแต่ใช้สติปัญญาอย่างผิวเผินก็หาคำตอบได้ บุคคลที่จะทำงานลักษณะนี้ได้ก็ต้องอาศัยทั้งความฉลาดและความขยัน งานวิจัยนั้นเป็นเรื่องของการใช้ปัญญาสร้างสิ่งที่มีคุณค่าขึ้นมา งานเช่นนี้ต้องสร้างจากคนที่มีสติปัญญาที่ดี หลักแหลม ที่กล่าวเช่นนี้ก็มิใช่จะกีดกันคนที่ไม่ฉลาดออกจากการทำวิจัย แต่โดยภาระหน้าที่ของงานวิจัยจำเป็นต้องสร้างจากนักวิจัยที่มีคุณสมบัติเหล่านี้จริงๆ

เมื่ออยู่ญี่ปุ่นเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ข้าพเจ้าได้พบกับ Professor Heisen ท่านเป็น Professor ประจำมหาวิทยาลัยโตเกียว ซึ่งอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อาจารย์ของข้าพเจ้าแนะนำไปให้พบและอาจารย์ฉัตรทิพย์ก็นับถือว่าเป็นอาจารย์ของท่านอีกทีหนึ่ง ข้าพเจ้าได้คุยเรื่องความต่างระหว่างการสร้างงานของ

ชาวตะวันตกและชาวตะวันออกโดยเฉพาะญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นจะนับถือความขยันของการทำงานว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ ชาวญี่ปุ่นไม่ได้ชื่นชมผู้ชนะหรือผลสำเร็จสุดท้าย แต่คนญี่ปุ่นกลับชื่นชมขบวนการทำงานว่าจะต้องผ่านความขยัน ดังนั้นเราจะพบว่านักวิชาการญี่ปุ่นขยันมาก ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าความขยันอย่างเดียวไม่อาจตัดสินความสำเร็จของการทำงานได้ เพราะเรามักจะพบว่างานของชาวตะวันออกส่วนใหญ่เต็มไปด้วยข้อมูล เป็นงานประเภทเล่าเรื่องมากกว่าเล่าความคิด วิธีคิดใหม่ๆในการศึกษากลับมาจากทางตะวันตกมากกว่า ในเรื่อง Professor Heisen ได้อธิบายว่า แม้แต่ความลุ่มลึกในความคิดก็ต้องมาจากพื้นฐานคือความขยัน การจะได้มาซึ่งความลุ่มลึกในความคิดเขาจะต้องขยันตั้งคำถามและตอบคำถามในงานของเขาตลอดเวลา กระบวนการซ้ำๆ เหล่านี้ก็คือความขยัน ซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาในที่สุด

สรุปแล้วทั้ง 3 เรื่องคือ ความชัดเจน ลุ่มลึกในความคิด และความขยัน ค้นคว้าจริงจังนี้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก

ความชัดเจนในความคิด งานที่ดีต้องมีประเด็นที่ชัด ความคิดที่ชัดและความคิดถูกเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ งานที่มีลักษณะนี้จะเป็นงานที่มีพลังความคิด ความคิดที่ชัดมาจากการคิดซ้ำๆ มาจากการทุ่มเทในการทำงานวิจัย งานบางชิ้นต้องการเขียนเพื่อเล่าเรื่องหรือเปิดเผยข้อมูลบางอย่างที่คนทั่วไปยังไม่รู้ลักษณะงานอย่างนี้ยังไม่ใช่งานวิชาการที่ดี งานที่ดีต้องเป็นการเล่าความคิด ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าความคิด นักวิชาการบางคนให้ความสำคัญแก่ข้อมูลมากกว่าความคิด อาการหวงข้อมูล กลัวคนแย่งเอาไปทำจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา พฤติกรรมในงานเช่นนี้ก็ไม่ต่างจากนักเล่นของเก่าหรือนักสะสมหนังสือ งานที่สร้างขึ้นมาก็เป็นแค่การเล่าเรื่องจึงยังไม่ใช่งานวิชาการที่ดี งานในลักษณะนี้นักเขียนทั่วไป นักหนังสือพิมพ์ นักเขียนสารคดีก็ทำได้ งานวิชาการที่ดีในที่สุดแล้วต้องนำไปสู่บทสรุปทางความคิดเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

ความลุ่มลึกทางงานวิชาการ ต้องอาศัยความฉลาด ความขยันและ ความอดทน นักวิชาการต้องไม่พอใจแต่เพียงการสร้างงานให้ง่าย ๆ เพื่อให้เสร็จ ๆ ไป งานที่ดีนั้นอาจไม่จำเป็นต้องมีความยาวหลาย ๆ หน้ากระดาษ งานที่มีคุณค่าบางชิ้นนั้นแค่เพียง 10 หน้าแต่เป็นการค้นพบสิ่งที่สำคัญก็มีคุณค่าแล้ว ความยากนั้นเป็นเสน่ห์ส่วนหนึ่งในงานวิชาการ เราจะพบว่างานบางชิ้นผ่านกาลเวลา ไม่ล้าสมัย เพราะการสร้างงานเหล่านั้นจะผ่านความยากลำบาก ผ่านการคิดและความขยันขันแข็งของผู้สร้างอย่างมาก เช่นงาน จิตร ภูมิศักดิ์ **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาวและขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ** ถือว่าเป็นงานที่ดีที่สุดในรอบ 100 ปี

ในการเขียนงานชิ้นนี้ จิตรเขียนในช่วงระหว่างปีพ.ศ.2501-2507 ซึ่งเป็นช่วงเวลา6ปีที่ถูกจองจำอยู่ในคุก แต่ข้อจำกัดทางอิสรภาพกลับไม่ได้ทำลายคุณภาพงานการค้นคว้าของเขา จิตรใช้เวลาที่อยู่ในคุกศึกษาข้อมูลจากภาษาต่างๆทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศสและเขมร ภาษาทั้ง3นี้เป็นภาษาที่เขารู้มาก่อนอยู่ในคุกเวลาที่อยู่ในคุกเขาได้ศึกษาภาษาจีน มอญ พม่า เพิ่มเติมอีก การมีความรู้ทางภาษาอย่างดีหลายภาษานี้ทำการค้นคว้าทางต้นตอของไทยในอดีตโดยใช้นิรุกติศาสตร์สามารถทำได้ วิธีการหาความรู้เรื่องราวของคนไทยในอดีตโดยใช้นิรุกติศาสตร์เป็นวิธีการที่สำคัญเพราะคนไทยไม่มีวัฒนธรรมการจดบันทึก ดังนั้นจึงไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรที่จะอธิบายเรื่องของตัวเอง แต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่คือภาษา เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางภาษาที่กว้างขวางไปค้นคว้า

จิตรเริ่มต้นงานโดยการสร้างข้อโต้แย้งกับงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ในอดีต 3 ประการด้วยกัน คือ 1. การผูกมัดและจำกัดขอบเขตแห่งการค้นคว้าความหมายของคำสยามโดยยึดเอาภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นจุดเริ่มต้นโดยเชื่อว่าคำศัพท์สูงๆและสวยๆในภาษาไทยจะต้องมีที่มาจากภาษาศักดิ์สิทธิ์ทั้งสอง จิตรเสนอว่าการศึกษาคำสยามต้องเริ่มต้นจากสืบสาว ติดตามร่องรอยและข้อเท็จจริงที่เป็นจริงแล้วก้าวคืบเข้าไปหาต้นตอของปัญหา 2. การยึดถือความรักชาติเป็นที่ตั้งแห่งการค้นคว้าทำให้เกิดการแสวงหาความรู้ที่เป็นด้านดีเพียงด้านเดียว ความรู้สึกชาตินิยมกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์บางครั้งก็ขัดกัน งานของจิตรชิ้นนี้มีได้เริ่มต้นจากความรู้สึกชาตินิยม มิได้ปิดประตูสำหรับความหมายที่ร้าย และเปิดประตูต้อนรับเฉพาะความหมายที่ดีด้านเดียว 3. ในอดีตการเข้าสู่ปัญหานี้จะใช้วิธีการจับตัวปัญหาอย่างลอยๆ ไม่สัมพันธ์กับพัฒนาการชีวิตแห่งสังคมและพัฒนาการทางเศรษฐกิจของสังคมไทยและชนชาติที่เกี่ยวข้อง จิตรเห็นว่า การวิเคราะห์ปัญหาทางอักษรศาสตร์และประวัติศาสตร์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับพัฒนาการของชีวิตแห่งสังคมและพัฒนาการทางเศรษฐกิจของสังคมไทยและชนชาติอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ถ้าหากห่างเหินจากสิ่งนี้แล้ว ก็ไม่อาจได้รับข้อสรุปที่ถูกต้องได้ จิตรใช้จุดเริ่มต้น 3 ประการที่โต้แย้งกับความคิดเดิมนี้ในการค้นคว้า

จิตรได้สืบค้นคำว่าสยามว่านอกจากประเทศไทยแล้วมีที่ไหนที่ใช้คำนี้บ้าง และพบว่า เป็นชื่อบอกโคตรตระกูลของชนเผ่าไทยบางพวกในรัฐอัสสัมของอินเดีย เขายังพบว่าพวกใดบางที่ก็ถูกเรียกว่าสยามหรือชาม แต่ถ้าเป็นการออกเสียงของพม่าจะเพี้ยนเป็นชานก็เพราะพม่าออกเสียงตัว ม สะกดเป็นแม่กน การค้นคว้าของจิตรพบว่าคำว่า สยาม ชาม ชาน เซม เซียม ชัยยาม เสียม เป็นคำเดียวกันเป็นชื่อเรียกของกลุ่มคนไทย ดังนั้นคำว่าสยามจึงไม่ใช่เพียงกลุ่มคนไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น เป็นชื่อคนไทยทั้งไทยใหญ่และไทยน้อย ชนเผ่าไต-ไท หนัดการเราะปลูก ทำนา ชอบอาศัยอยู่ในที่ลุ่มริมแม่น้ำเป็นส่วนมาก แหล่งที่อยู่อาศัยของคนไทยในบริเวณนี้อยู่ที่แม่น้ำกก ซึ่งเป็นที่มาของการที่เขมรเรียกคนไทยในบริเวณนี้ว่า **สุย้ากุก**

บริเวณแม่น้ำกกน่าจะเป็นศูนย์กลางอารยธรรมใหญ่ของคนไทยในระหว่าง พ.ศ.1400 จนกระทั่งขึ้นรุ่งเรืองสุดยอดในระหว่าง พ.ศ.1600-1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมไทยและอารยธรรมไทยลุ่มแม่น้ำกกก็คือ บนสองฝั่งแม่น้ำกกของจังหวัดเชียงรายและอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่ มีซากเมืองโบราณอยู่มากมายเกลื่อนกลาด เฉพาะที่อำเภอฝางจังหวัดเชียงราย อันเป็นต้นตอของแม่น้ำกกเพียงอำเภอเดียวก็มีซากคูเมืองและกำแพงเมืองถึง 12 แห่ง หากรวมสาขาแม่น้ำกกในจังหวัดเชียงรายและอำเภอฝางในจังหวัดเชียงใหม่ จะมีซากเมืองโบราณถึง 27 เมือง เมืองสุดท้ายที่สร้างขึ้นมาเป็นราชธานีบนฝั่งแม่น้ำกกคือเมืองเชียงราย พญาเม็งราย กษัตริย์หิรัญนคร (เงินยาง) ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1805 ต่อมาในปี พ.ศ. 1839 พญาเม็งราย ได้ย้ายศูนย์กลางมาทางใต้ สร้างเมืองหลวงใหม่บนลุ่มแม่น้ำฝาง(ปิง) และตั้งชื่อเมืองตามชื่อลำน้ำว่า นครฝางเชียงใหม่หรือฝางนคร ศูนย์กลางคนไทยล้านนาที่ย้าย มาจากลุ่มแม่น้ำกกอันเก่าแก่มาอยู่ที่แม่น้ำฝาง ในสมัยที่ศรีสุริยวรมันที่2 (พ.ศ.1655-70) สร้างนครวัดนั้น อารยธรรมคนไทยลุ่มแม่น้ำกกกำลังเจริญรุ่งเรืองอย่างสูง ศิลปะสกุลเชียงแสนเป็นศิลปะชั้นครู ขุนเจือง(พ.ศ.1665-1735) เจ้าเมืองพะเยาเป็นกษัตริย์นักรบสำคัญอันดับหนึ่งของอาณาจักรเงินยาง

การศึกษาของจิตร ภูมิศักดิ์ ต้องการจะยืนยันว่าก่อนที่จะสร้างสุขุขทัยเป็นอาณาจักรของคนไทย ตอนกลาง คนไทยมีอาณาจักรอารยธรรมที่รุ่งเรืองมาก่อนแล้ว วรรณคดีเรื่องท้าวสุทนต์ซึ่งเป็นวรรณคดีที่เก่าแก่มากก็คือเรื่องราวของคนไทยในภาคเหนือ จิตรยืนยันเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าไทว่าอาศัยอยู่กระจัดกระจายบริเวณตอนใต้ของจีนและภาคเหนือของไทย ลาว เขมร พม่า และรัฐอัสสัมของอินเดีย

การค้นคว้างานชิ้นนี้ ของจิตร นับว่าเยี่ยมยอดมากและได้รับการยอมรับในทุกวงการไม่ว่าจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในสังคมไทย มีความจำเป็นต้องสร้างนักวิชาการที่มีความลุ่มลึกทางความคิดอย่างแท้จริง ไม่ใช่สร้างนักวิชาการในลักษณะพรรคพวกเดียวกัน การจะได้นักวิชาการที่ดีมีลักษณะนี้ได้ก็ต้องอาศัยครูที่เปิดกว้างและสร้างเครื่องมือการค้นคว้า มีหนังสือและห้องสมุดที่ดี ให้โอกาสแก่นักวิชาการรุ่นใหม่ในการเรียนรู้ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นการลงทุนทางด้านทรัพยากรบุคคลที่สูง

3.4 มีการนำเสนอและการเขียนที่ดี (good presentation and writing) การเขียนงานวิจัยคือการเล่าความคิด ไม่ใช่การเล่าเรื่องเท่านั้น ความแตกต่างระหว่างการเขียนงานวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพคือ การเขียนเชิงปริมาณจะเขียนไปตามกรอบที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น โดยเขียนทีละประเด็นตามกรอบที่ตั้งไว้ทั้งหมด ส่วนการเขียนเชิงคุณภาพจะเขียนไปตามข้อมูลที่เก็บได้แล้วนำข้อมูลนั้นมาจัดเป็นหมวดหมู่ซึ่งทฤษฎีอาจนำมาช่วยในการจัดข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลเป็นระบบมากขึ้น กระบวนการจัดข้อมูลเกิดขึ้นหลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว แต่งานวิจัยเชิงปริมาณกระบวนการจัดข้อมูลเกิดขึ้นก่อนการเก็บข้อมูลเสียอีก

สิ่งที่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพคือ ผู้เขียนต้องยึดคำถามการวิจัยเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการเขียน ตลอดจนการเขียนผู้เขียนต้องไม่ลืมว่าเราทำวิจัยเพื่อตอบคำถามอะไร มิฉะนั้นการเขียนหรือนำเสนอจะหลงทิศผิดทาง ความพอดีในสัดส่วนของงานในแต่ละส่วนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงงานบางชิ้นเขียนในส่วนของกรอบทฤษฎีวรรณกรรม เล่าเรื่องความคิดหรือผลงานของคนอื่นมากกว่างานวิจัยของตนเอง หรือเล่าเรื่องบางเรื่องซ้ำๆถึงแม้จะต่างตกันก็ตาม สิ่งนี้ทำให้การเขียนงานวิจัยขาดการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วไปข้างหน้า ทำให้การอ่านงานวิจัยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย

การนำเสนอที่ดีก็มาจากการวางแผนการเขียนอย่างดี (planning) มีแผนที่เดินทางการเขียนงานทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นประเภท นวนิยาย เรียงความ งานวิชาการ มีความเหมือนในการเขียนอยู่อย่างหนึ่งคือต้องมี main idea แก่นของเรื่องที่เป็นนามธรรมซ่อนอยู่ตลอดเวลา เรื่องราวทั้งหมดจะถูกนำเสนอเป็นส่วนๆ ที่เราเรียกว่า plot แต่ละส่วนหรือแต่ละจุด ก็ต้องมีการเชื่อมโยง (coherence) กัน

การยึดแนวคิดหลักในการนำเสนอเป็นการทำให้งานเขียนมีทิศทาง การเขียนอย่างเชื่อมโยงไม่ใช่ทำ เฉพาะในส่วนต้นและส่วนท้ายเท่านั้น ส่วนตรงกลางเป็นเรื่องของข้อมูลหรือเล่าเรื่องไปเรื่อย ขาดความเชื่อมโยงกับแนวคิดหลัก การนำเสนอานลักษณะนี้ก็จะทำให้ความคิดของเราไม่ถูกนำเสนอออกมาอย่างชัดเจน และงานที่ถูกสร้างขึ้นมาก็จะขาดพลัง การสร้างงานเขียนอย่างมีพลังขับเคลื่อนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะต้องผ่านการวางแผนที่ดี ความคิดหลักต้องถูกร้อยเข้าไปในทุกส่วนของงาน

การวางแผนการเขียนงานเป็นเรื่องสำคัญมาก ต้องนำแนวคิดหลักให้สอดประสานไปยังส่วนต่างๆ หรือแต่ละฉากของงานที่เราแนะนำ การสร้างงานอย่างมีการวางแผนที่ดีก็จะทำงานไม่หลงทิศ ทุกฉาก ทุกข้อมูลของงานจะถูกวางในจังหวะที่เหมาะสม

การเขียนที่ดีในงานวิชาการเป็นอย่างไร?

การเขียนเป็นเรื่องของศิลปะด้วย อย่างไรก็ตาม

นักวิจัยทุกคนสามารถสร้างงานเขียนที่ดีได้ด้วยเขียนอย่างมีการวางแผน ต้องคำนึงถึงโจทย์หรือคำถาม การวิจัยตลอดเวลา การเขียนงานวิจัยจะต้องเขียนไปตามกรอบแนวคิดที่เราสร้างขึ้น เขียนอย่างเป็นกลาง ไม่มีอคติกับข้อมูล ไม่สร้างจุดมุ่งหมายเชิงบวกหรือเชิงลบ (bias) ไว้เบื้องต้น มีความชัดเจนในเรื่องที่นำเสนอ เขียนอย่างมีการอ้างอิง มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ มีบทนำทศรูปที่ชัดเจน ภาษาที่ใช้ต้องไม่คลุมเครือ ใช้ภาษาสื่อสารได้ง่ายและตรง เป็นต้น นอกจากนี้ก็ต้องไม่ใช้ภาษาที่มีสีสัน หรือโน้มหน้าความรู้สึกของผู้อ่านมากเกินไปจนขาดความเป็นกลางในการอ่านพิจารณาในเรื่องหลักฐานและเหตุผล การเขียนไม่เยิ่นเย้อและต้องสร้างความน่าสนใจในการอ่าน การเขียนงานวิชาการเป็นการเล่าความคิด ผู้เล่าจะต้องเล่าอย่างมีพลัง แสดงความน่าสนใจเป็นระยะๆ เพื่อให้คนอ่านๆเรื่องราวในงานวิจัยอย่างสืบเนื่อง ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการอ่าน การเล่าความคิดได้อย่างมีพลังนั้นก็เกิดจากผู้เขียนหรือผู้วิจัยยึดกุมกรอบคิดในงานของตนอย่างดี

งานเขียนที่ดีย่อมมาจากความคิดที่ชัดเจนในเรื่องราวที่จะนำเสนอ การสร้างความคิดให้ชัดเจนเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความขยันและอดทน ผู้เขียนต้องมีความใส่ใจ คิดคำนึงในเรื่องงานของตนตลอดเวลา เด็กต้องการการเลี้ยงดูทะนุถนอมอย่างไร งานวิจัยก็ต้องการเช่นเดียวกัน ความคิดในงานวิจัยไม่ได้เริ่มต้นจากความชัดเจน แต่ความชัดเจนจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการคิดและทบทวนอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาในการเขียนที่มักพบบ่อยๆก็คือไม่รู้จะทำอะไรกับข้อมูลที่มีอยู่มากมาย คำถามแรกที่ควรถามก็คือกรอบความคิด (conceptual framework) และการให้นิยามความคิด (operational definition) หรือแผนที่การทำงานที่ดี ทำให้เบื้องต้นดีหรือไม่ นักวิจัยจำนวนมากมักจะเลยการทํานี้แต่ก็สามารถทำงานสำเร็จมาได้ อาจจะเป็นเพราะสิ่งเหล่านี้แจ่มชัดอยู่ในมโนทัศน์ของผู้วิจัยอยู่แล้วโดยไม่ต้องเขียน ทั้งกรอบคิดและนิยามความคิดนั้นเปรียบเสมือนแผนที่การเดินทางของนักวิจัย ทำหน้าที่เหมือน theme หรือ plot ของเรื่อง

งานเขียนนั้นสามารถบ่งบอกถึงความรู้ และนิสัยใจคอของผู้เขียนได้ ไม่เว้นแม้กระทั่งงานวิชาการ บางคนสามารถเขียนเรื่องหรือเล่าเรื่องธรรมดาให้ไม่ธรรมดาได้ เพราะเขาสามารถอธิบาย ดีความ สือ ความรู้ ความคิดที่ลุ่มลึกผ่านเรื่องที่ธรรมดาสามัญออกมาได้ แต่บางคนเขียนงานที่ดูแล้วซับซ้อนแต่ไม่มีอะไรเลย

งานบางชิ้นมีแต่ความกำกวม มีแต่คำพูด โอ้อวด หรือมีแต่ข้อความที่สื่อความหมายไม่รู้เรื่อง มีการอ้างอิงตลอดเวลาถึงนักวิชาการที่มีชื่อเสียงโดยขาดความจำเป็น หรือขโมยงานของคนอื่นมาโดยไม่อ้างอิง สิ่งเหล่านี้มันบ่งบอกนิสัยคนเขียนได้ ซึ่งไม่ควรทำในงานวิชาการที่ดี งานวิชาการจำเป็นต้องมีคุณธรรมในการทำงานด้วย ข้อผิดพลาดต่างๆ ที่ถูกตำหนิแหล่งมาจากความตั้งใจกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่ก็มีข้อผิดพลาดของการทำงานอาจเกิดจากความไม่ตั้งใจได้ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการตรวจสอบว่าความผิดที่เกิดขึ้นมาจากความตั้งใจหรือไม่

สุดท้ายที่เกี่ยวกับการเขียนที่ดีนั้นต้องมาจากการอ่านงานวิจัยที่ดีจำนวนมาก ถ้าอ่านงานวิจัยมาก แต่เป็นงานที่ไม่ดีก็ไม่มีประโยชน์ เราควรเริ่มต้นเรียนรู้การเขียนงานวิจัยจากต้นแบบที่ดีก่อนที่จะเรียนรู้ด้านกลับจากงานวิจัยที่ไม่ดี วิธีการศึกษาแบบนี้ใช้กับงานเขียนทุกประเภทไม่เฉพาะการเขียนงานวิจัยเท่านั้น สรุปลก็คือก่อนจะเป็นนักเขียนงานวิจัยต้องเป็นนักอ่านงานวิจัยก่อน

บรรณานุกรม

จิตร ภูมิศักดิ์. **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว ขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ.**

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด และมูลนิธิตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2524.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **แนวทางและวิธีวิจัยสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2548.

บุญเลิศ วิเศษปรีชา. **โลกของคนไร้บ้าน.** กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.

นิตา ชูโต “การวิจัยเชิงคุณภาพ” เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเฉพาะทาง วันที่ 19-21 ตุลาคม 2548 สถาบันราชภัฏสวนดุสิต , 2548 .

นิตี เอียวศรีวงศ์. **เรื่องประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดาร.** กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

นิตี เอียวศรีวงศ์ **เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช** พิมพ์ครั้งที่ 4 ,2537.

นิตี เอียวศรีวงศ์. **ประชาคมวิจัย.** ฉบับที่ 55 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ,2547.

สภาวิจัยแห่งชาติ **ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการให้รางวัลผลงานวิจัย พ.ศ. 2542.**

สายพิน แก้วงามประเสริฐ “ภาพลักษณ์ท้าวสุนารีในประวัติศาสตร์ไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.**

ศุภีมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ. **นามงามตุ้กระจก : การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวด.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2541.

Babbie, E. **The Practice of Social Science.** Sixth Edition. MacGraw Hill Book Co., 1991.

John W. Creswell. **Research Design Qualitative & Quantitative Approaches.** Sage Publications, 1994.

Yin Ping Hao. **The Comprador in Nineteenth Century China : Bridge Between East and West.** Massachusetts : Harvard University Press, 1970.